

OPSTELLEN

OVER

DE

CHRISTELIJKE
OPVOEDING

B. Florijn

XIII

De volwassenheid (2)

In het vorige hoofdstuk zagen we, dat het in de volwassenheid gaat om de aanvaarding van zichzelf. In dit hoofdstuk willen we enkele opmerkingen plaatsen over de vaste binding in beroep en gezin in de periode van de volwassenheid.

De vaste binding in beroep

Volwassenheid, daar hoort toch ook bij een uitgaan naar arbeid, naar werk. De jeugdige volwassene die zijn opleiding gehad heeft, wil aan het werk. En misschien zegt hij er bij: "Eindelijk." En dat niet alleen omdat hij gaat verdienen, hoewel ook dit heel belangrijk is. Het is meer. Er zit toch ook de begeerte in, om het geleerde toe te passen. Misschien gaat het vergezeld van een gevoel van onafhankelijkheid. Misschien ook van de behoefte tot ondersteuning van de ouders, die zich misschien lange tijd het één en ander hebben moeten ontszeggen voor de opleiding van hun kinderen. Vooral vroeger was die behoefte om de ouders te ondersteunen sterk. Een uitgaan naar arbeid

Vaak ook wordt het eerste salaris voor een groot deel bestemd om de ouders iets te schenken, als een vorm van dankbaarheid voor hun ondersteuning, voor de mogelijkheden die ze hun kinderen geschonken hebben. En dan wil men zo graag iets teruggeven, niet omdat de ouders dat nodig hebben, maar als blijk van genegenheid. Misschien om op een schuchtere wijze te tonen de dankbaarheid voor de mogelijkheden die hun door de ouders, soms met opoffering van veel, geschonken zijn. De jeugdige volwassene geeft het

Een dankoffer graag en van harte en de ouders zijn er erg blij mee. Het laat zich ook goed voorstellen, dat deze eerste verdienste, of een deel daarvan, ook mag dienen als een gave aan de Heere, voor de genoten weldaden. Een dankoffer. En ook dat lijkt mij een goede zaak.

Het komen tot zijn bestemming Een uitgaan naar werk. Er zit ook iets in van het komen tot zijn bestemming. Daarom is er óók bij de ouders veelal een grote blijdschap, als het nu volwassen geworden kind, tot werk mag komen. Doorgaans is die vreugde er bij de ouders én bij het kind. Doorgaans is er ook bij beiden de spanning, of het solliciteren naar werk gezegend mag worden. Werk blijft altijd iets waar men voorzichtig mee om moet gaan. Niet direct uit angst het te verliezen, maar in verband met de vervulling van het leven, in verband met het onderhoud der zijnen en ook in verband met onze verantwoordelijkheid in verschillende andere opzichten. Werk bepaalt voor een groot deel het leven. Soms kan het een mens met vreugde vervullen, misschien zelfs een ogenblik met dankbaarheid. Vaak bepaalt de houding ten opzichte van het werk ook de sfeer in het gezin. Het maakt zoveel uit, vreugde in het werk te mogen beleven, óf het verrichten ervan al zuchtende te doen.

Vergelijk
Hebr. 13:17

Een Goddelijke opdracht Het intreden in de arbeid leidt ook tot een, misschien nog bescheiden, plaats in het geheel van de samenleving. Vooral de jonge man wil iets bereiken. Vaak heeft hij een doel. Hij wil uitkomen boven het louter functioneren, het alleen maar bezig zijn. In het werk ziet hij een doel. Hij wil wat bereiken. Hij wil in zijn werk opgaan. Onbewust misschien als een afschaduwing van zijn wezenlijke taak. Van zijn Goddelijke opdracht. Want arbeiden is een Goddelijke opdracht. De aarde te bouwen en te bewaren. Maar wat is het een Goddelijk wonder als daar iets van getoond wordt en als we daar iets van zouden mogen zien. Als dat zo zou mogen zijn, dan is arbeid met geloof gemengd. Beter uitgedrukt: dan zijn geloof en arbeid met elkaar verbonden. Dan krijgt arbeid weer zijn eigenlijke plaats. Dan wordt het wézenlijk arbeiden. Arbeiden met een doel. Is dit zo niet, dan komt ons arbeiden eigenlijk nooit uit boven functioneren. Dan blijft arbeiden wat we in de Schrift in 1 Koningen 20:40 vinden: "... uw knecht was hier en daar doende..."

Een Goddelijke opdracht
Gen. 2:15

Vergelijk
Hebr. 4:2

Arbeid, een Goddelijke opdracht. Een Goddelijk wonder als daar iets van gezien mag worden. Alleen dan ook, zien we wat verant-

woordelijkheid voor ons werk is. En ook dan eerst zien we wat tijd is, wat arbeidstijd is. En eerst dan zien we wat de opdracht tot arbeiden inhoudt. Dan is ons gebeuzel voorbij. Dan krijgt arbeid een doel en gaat het boven het louter functioneren uit. Anders is onze arbeid zo licht een vorm van de tijd doden.

Arbeid is een Goddelijke opdracht. In die opdracht, in de wezenlijke vervulling ervan, ligt de wezenlijke blijdschap van het werk. Hoewel ook in de afschaduwing van de wezenlijke vervulling, nog blijdschap ligt: de blijdschap van het ontvangen van werk, de vreugde van het eerste verdiende loon, de vreugde dat men een plaats heeft in de maatschappij, het niet meer ledig staan op de markt, het doelgericht bezig zijn. Vergelijk
Matth. 20:3

Die vreugde in het werk wordt ook wel ervaren, als men na een vakantie - die meer tijd geeft dan men nodig heeft om uit te rusten van misschien een te grote vermoeidheid - de nutteloosheid van dat bestaan zonder arbeid gevoelt. Een zeker schuldgevoel kan er door ontstaan. Dat schuldgevoel hoeft men nu niet direct neurotisch te noemen en men behoeft ook niet direct te denken aan een werkneurose. Het wordt gevoeld als het verzuimen van zijn plicht, als het verkeerde van niet te arbeiden. En daarom kan het zijn, als men weer met zijn werk mag beginnen, dat men zacht voor zich uitzegt: "Ik dank U Heere, dat ik toch weer mag beginnen." Het is een verblijd zijn dat men toch weer iets doen mag. Dat men toch bezig mag zijn in zijn beroeping. Een beroeping waar men niet mag uitreden, want men is er in de Voorzienigheid des Heeren in geplaatst. Soms kan het zijn dat men alles in het werk stelt om uit zijn werk te treden en dat het verhinderd wordt op wonderlijke wijze. Men kan niet schuldeloos zijn beroep willekeurig verlaten. Men mag ook niet zoveel ander werk op zich nemen, dat er te weinig tijd overblijft voor de eigenlijke taak.

Arbeid is een scheppingsopdracht. En in het wezenlijk vervullen van die opdracht, ligt de zin van de arbeid. Dan wordt het werk een werk Gods, vervult het ons bestaan. Daarom is werkloos-zijn zo'n afschuwelijke zaak. Het vernielt het leven, ook het gezinsleven, verbreekt de maatschappelijke contacten en doet inzonderheid de man zijn eigenwaarde verliezen. Ook de tijd verliest haar zin. De ledigheid brengt een als-maar-met-zichzelf-bezig-zijn mee. Men ziet geen uitkomst meer, men verliest het uitzicht. Werkloosheid doet Een
scheppings-
opdracht

"Door
niemand
gehuurd"

Matth. 20:3, 7

een deel van het leven verloren gaan, doodt de belangstelling en maakt apathisch. Het kan zo ver gaan, dat men geen hulp meer kán aanvaarden. Alles is toch uitzichtloos. Het is een onvervuld zijn, een nutteloos zijn. Een niemand-heeft-me-nodig zijn. Het leven verliest haar zin. En tenslotte kan men ook niets meer. Men vertrouwt zichzelf niet meer, verliest zijn zelfvertrouwen. Men vergt niets meer van zichzelf. Men wordt prikkelbaar. Werkloosheid verwringt het gehele bestaan. Geeft een schuldgevoel. Vernielt onze vooruitzichten. Het is wat, niet nodig te zijn in het leven. Aan de kant geschoven te worden. Het "ledig op de markt staan" is een verschrikking. Het "door niemand gehuurd zijn" een ontzetting. Het ontnemt de mens de zin van zijn bestaan, een deel van zijn 'zijn'. Het treft heden ten dage vele gezinnen. De sfeer in het gezin wordt dan gemakkelijk bedreigend. Onzekerheid ontstaat, nyrksheid, zwaarmoedigheid. Werkloosheid juist in deze tijd, nu de mens toch al zo worstelt in de strijd om het bestaan, worstelt met de zin van het leven. Nu men alles kan hebben en toch niet gelukkig is, omdat men de zin des levens verloren heeft. In deze tijd waarvan iemand schreef: "Ongeveer een derde van mijn patiënten lijdt niet aan een klinisch omschrijfbare neurose, maar aan de zinloosheid en de leegheid van hun bestaan."

Jes. 5:8

Verantwoorde-
lijkheid
werkgever en
werknemer

Wordt er niet veel te gemakkelijk met mensen geschoven in het huidige arbeidsbestel. Is alles niet veel te sterk gericht op het "akker aan akker brengen" waarover de HEERE Zijn wee heeft uitgeroepen! Handelt ook de werknemer niet veel te vaak slordig, nonchalant en onverantwoordelijk met zijn werk. En is hij niet vaak liefdeloos en onverschillig ten opzichte van dat werk. En de werkgever, ziet hij niet veel te vaak de werknemer vooral als een middel tot zijn doel: de vergroting van zijn winst. En moet de werknemer vaak niet al te veel inleveren: bijvoorbeeld het sociale contact, door het werken aan de lopende band en door de automatisering. Arbeid is toch ook een sociale bezigheid. Hoe staat het met het zich verantwoordelijk voelen van de werknemer, voor zijn werk. En hoe is dat bij de werkgever. Is het geven van loon veelal niet meer dan de vereffening, de afrekening. Maar arbeid is veel meer dan geld verdienen.

We spreken zo vaak en zo gemakkelijk over de nutteloosheid van ons werk en de leegheid van ons bestaan. Eens zullen we er

achter komen of ons werk nutteloos was. We mogen niet zo gemakkelijk afgeven op ons werk. Ook niet op de geringheid van ons werk. Vinden we ons werk te gering voor ons, dan zouden we ons eens af moeten vragen, of ons streven naar gelding niet te groot is. Vinden we het werk te hoog gegrepen voor ons, dan zouden we ons eens af moeten vragen, of er misschien sprake is van een minderwaardigheidsgevoel. Vaak ligt het niet aan ons werk, maar aan onze instelling ten opzichte van ons werk. We moeten en mogen niet steeds denken aan ander werk. We moeten ons verdiepen in ons werk. Met kracht en overtuiging ermee bezig zijn. Dan is het werk ons niet meer te gering. Dan geven we niet zo gemakkelijk meer af op het werk als het ons wat tegenzit of als het niet helemaal aan onze verwachtingen voldoet. Dan praten we niet altijd over de financiële kant van ons werk. Veel van al die zaken die we tegen ons werk hebben vallen dan weg. Dan komt er eigenlijk een onbekommerdheid over ons werk en toch zullen we het dan juist met de grootste nauwgezetheid betrachten en het mogen zien als een zegen des Heeren. Dan is onze houding ten opzichte van ons werk een geheel andere geworden. Dan zien we dat het Christelijk geloof alle beroepen heiligt. Dan zijn er geen hogere en lagere beroepen meer. Daarom kan Luther spreken over een schoenmaker die op een Godzalige wijze zijn werk verricht. "All dein Leben ist gut, so du Gott fürchtest." "Geheel uw leven is goed, zo gij God vreest."

Een zegen
des Heeren

Gemakkelijk praten, zullen sommigen zeggen. Maar dat werk van mij, dat mechanische gedoe, in dat werk kan ik mijn ziel niet leggen. Er zit geen scheppingsmogelijkheid in. De ene dag rijgt zich aan de andere. Kan dat het doel van het werk zijn. Kan dat een levensdoel zijn? Vroeger, ja vroeger, toen was er nog contact met de collega's. Toen had men nog omgang met elkaar. Toen werd er nog een beroep gedaan op de eigen vindingrijkheid en creativiteit. Toen was de arbeid niet zo jachtig als nu. Toen was het werk nog verbonden met de rust. Nu is het een opgejaagd worden. We zien het geheel niet meer, we overzien het werk ook niet meer. Onze wereld is een onoverzichtelijke wereld geworden, waarin we geleefd worden. "In het zweet uws aanschijns zult gij brood eten." Daarom gaat alle arbeid gepaard met moeite en leed. Maar toch gelukkig ook met grote blijdschap, als een onverdiende zegen.

"In het
zweet uws
aanschijns"
Gen. 3:19

Spr. 31:21

En dat geldt niet alleen voor de man, maar ook voor de vrouw. Ze heeft haar huis te verzorgen. Goed acht er op te hebben, zegt het huwelijksformulier. En de Heilige Schrift prijst de huisvrouw, "die niet vreest voor haar huis vanwege de sneeuw". Gods Woord spreekt ook over het behulpzaam zijn van de vrouw. Dan is er geen sprake van, voor de huisvrouw, dat ze dit of dat werk liever doet dan het huishoudelijk werk. Er is sprake van verzuim, als ze haar werk in huis verwaarloost. Sprake van een verbreken van de belofte, op de dag van het huwelijk gedaan. En is het ook niet zo, Augustinus wees er - zij het in een ander verband - al op, dat God ook in deze zaken de blijmoedige, de opgewekte gever liefheeft. En is het ook niet zo, dat in deze dingen, de liefde de glans legt op het misschien in sommige opzichten wat eentonige werk. Het werk moet met blijdschap verricht worden. En nu weet ik wel, er kunnen omstandigheden zijn, dat dit bijna niet mogelijk is, maar laten we dat niet te snel denken. Bovenal de opdracht blijft. En, wat is er meer geschikt - met uitzondering van onze kinderen -, wat is er meer geschikt dan ons werk, om ons uit te drijven tot de Heere, Die het op onze schouders gelegd heeft. Die gezegd heeft dat Hij de hand des vlijtigen zal zegenen. Soms tot onze eigen grote verwondering.

De hand des
vlijtigen
Spr. 13:4

Morgenzang:3

"Dat wij ons ambt en plicht, o Heer', getrouw verrichten, tot Uw eer." Blijdschap in ons werk. En mocht het zijn, soms een ogenblik genieten van een ondersteuning in het werk. Zo geeft arbeid voldoening. Zo gaat die arbeid ook gepaard met de ontwikkeling van zichzelf. Zo doet het groeien tot volwassenheid, leert het moeilijkheden overwinnen, schenkt het een verbondenheid. Soms tilt het werk de mens als het ware boven zichzelf uit. Nogmaals, men spreekt wel van arbeidsethos, en men bedoelt daarmee dat de arbeid als een zedelijke, geestelijke zaak wordt beleefd en gewaardeerd. En die arbeidsethos is van zeer groot belang. Maar die arbeidsethos is niet in de eerste plaats een maatschappelijke aangelegenheid. Ze ligt veel dieper. Het is een wezenlijk religieuze aangelegenheid. En met die arbeidsethos is het doorgaans treurig gesteld. En toch, het kan heel goed zó zijn, dat men veel minder verdient dan in een ander werk, terwijl de vooropleiding veel uitgebreider was, maar dat men toch in geen geval dat andere werk zou willen doen. Arbeid vraagt om loon, maar het vraagt ook om een bepaalde ascese, onthouding.

Eigenlijk is het een ontzettende verarming dat we de arbeids-ethos vrijwel verlaten hebben en dat er voor in de plaats gekomen is de vrijetijdsethos, een bezet zijn met de vraag hoe de vrije tijd, hoe de vakantie en al die zaken zo glorieus mogelijk te maken. Waardoor de genegenheid tot de arbeid, het in zekere zin ermee bezet zijn, hoe langer hoe meer verdwijnt. Het zal toch wel zó zijn voor de man dat, als hij zijn vreugde niet vindt in zijn dagelijks werk, hij zijn vreugde nergens anders in vindt.

Arbeidsethos
en
vrijetijdsethos

"In een gezonde samenleving is er geen kloof tussen werk en ontspanning. Ook niet tussen ernst en spel, tussen jeugd en volwassenheid", schreef eens iemand. Is het ook niet zo met verantwoordelijkheid en vrijheid. "Alles is saâmgebonden", schreef eens iemand. Had hij niet gelijk. Arbeid heeft zijn eigen rust. Arbeid vindt plaats in de context van rust. Echte arbeid schenkt rust, al levert zij wel een verzadigde moeheid op. Arbeid vindt plaats in de context van rust. Wonderlijk waar. Het grote wonder zou zijn als die rust zou mogen voortvloeien uit de genade Gods. Dat we zo ons werk mochten doen. Maar ook in de afschaduwing blijft het waar: arbeid moet geschieden in de context van rust. Dan wordt arbeid ondanks alle inspanning, toch een ontspanning. Dan kan een verzadigde moeheid ons met blijdschap vervullen. Als de dagtaak ten einde loopt en men met een enigszins voldaan en dankbaar gevoel weer terugkeert naar de plaats der rust, naar het gezin. Dan overvalt ons ook niet die neurotische ijver en gejaagdheid die tegenwoordig zo vaak in ons werk gevonden wordt.

Arbeid schenkt een zekere levensvervulling. Arbeid kan ook therapie zijn voor een vereenzaamd mens. Terecht heeft men wel gezegd: "Wie niet werkt, leeft niet." Wat kan het niet plezierig zijn samen te werken. Men zegt wel eens als men het heeft over iemand te kennen: "Heb je wel eens met hem gesproken." Misschien zou het voor de kennis van de medemens beter zijn als men zou kunnen zeggen: "Heb je wel eens met hem gezwegen." En misschien zou het het beste zijn, als men zou vragen: "Heb je wel eens met hem gewerkt." Arbeiden is een sociale bezigheid. Een brochure van het Christelijk Studiecentrum maakt hierover en over andere zaken de arbeid betreffende, waardevolle opmerkingen. Daarom mag de techniek dat contact niet vernietigen. De mechanisering van de arbeid lijkt de economische efficiëntie te vergroten, maar vermindert tege-

Een levens-
vervulling

lijkertijd de sociale contacten. De automatisering schakelt zelfs in hoge mate uit, de noodzaak om sociaal met elkaar te verkeren op de arbeidsplaats.

De arbeider is zijn loon waardig

Vergelijk
Jer. 31:16

"Zijn loon
waardig"

Luk. 10:7

1 Tim. 5:18

Daar is loon op de arbeid. Ook in financieel opzicht. Arbeid en loon behoren bij elkaar. "De arbeider is zijn loon waardig." En wee de werkgever die het hem onthoudt. Om loonsverhoging moet niet gevraagd worden, ze moet vrijwillig geschonken worden. Natuurlijk is het zo dat werknemer en werkgever voor een deel overeenkomstige belangen hebben, maar voor een deel toch ook tegengestelde belangen. En soms is de arbeid en soms ook de arbeider, geworden tot verhandelbaar goed. Wordt hij daarom ook niet zo gemakkelijk ontslagen. Als het doel van de arbeid uitsluitend de geldelijke beloning is, dan zou de werkgever daarmee klaar zijn. Dan zou hij niet ook verantwoordelijk zijn voor het leven en het levensonderhoud van de werknemer. De zorg voor de werknemer die oorspronkelijk bij de arbeid behoorde, is er dan van losgemaakt. Dan blijft er een 'uitgeklede vorm' van arbeid over. Dat geldt ook voor al die zogenaamde projecten die slechts twee of drie jaar duren. Vooral na hogere studies of een universitaire opleiding komt dit veel voor. Is het dan niet zo, dat men daardoor van de werknemer steeds weer de beste jaren afroemt zonder hem de mogelijkheid te geven van een vaste betrekking. Maakt men zo niet van de werknemer een gebruiksartikel, een wegwerpartikel?

Arbeid, omdat de Heere ons die arbeid schonk; die gedachte past niet meer in onze tijd. Doorgaans wordt de mens alleen nog maar gewaardeerd naar de functie, die hij vervult. De mens als schepsel Gods, telt vaak niet meer mee in zijn werk. Het gaat meer om wat hij kan, dan om wat hij is. We hebben zoveel en we zijn zo weinig. De mens is zo vaak geworden tot een onderdeelje van het systeem, een deeltje in steeds groter wordende eenheden. De specialisering neemt al maar toe. Is dat niet zo in de industrie, maar ook - en is dat niet nog veel erger - in het onderwijs en in de zorgsector. Steeds meer kennis van een steeds geringer terrein, waardoor men steeds minder de mens ziet en steeds meer het apparaat.

Werk en loon horen bij elkaar. Beloning wijst op aanvaarding. En een mens wil aanvaard worden. En dan al dat vrijwilligerswerk. Het lijkt allemaal zo mooi en soms is het ook mooi, met name in de zorgverlening. Het is een werk dat onbetaalbaar is. Maar zou het ook niet zo zijn, dat de vrijwilliger of vrijwilligster, zich goed moet realiseren wat zijn of haar motieven zijn. Is het een vlucht uit het huis? Is het een verdrijven van de doelloosheid van het bestaan? Is het een jagen naar een hoger inkomen? Bestaat ook de mogelijkheid niet, dat men een ander van werkgelegenheid berooft. Bestaat ook de mogelijkheid niet, dat men een ander de kans ontnemt, om door arbeid de kost voor zichzelf en voor zijn gezin te verdienen. Is het soms ook niet: "Zie mijn ijver aan voor de HEERE."

Beloning en
aanvaarding

2 Kon. 10:16

In de natuur is er de afwisseling van spanning en ontspanning. Onze ademhaling kent een inademen en een uitademen. De zee kent eb en vloed. En zo kan men verder gaan. Zo is er ook arbeid en rust. Inspanning en ontspanning. Zo kan er ook alleen vrije tijd zijn naast arbeid. Naast de arbeid. Alleen vrije tijd bezitten is geen vrije tijd hebben. Vrije tijd leeft bij de gratie van de arbeid. Als het werk wegvalt in zijn geheel heeft de vrije tijd geen zin. Als het werk wegvalt, is de hobby doorgaans ook voorbij. Vrije tijd bestaat alleen naast de arbeid. Soms kan men er naar hunkeren. Soms door grote vermoeidheid, die de ouder wordende mens kan teisteren. Soms door de begeerte iets te mogen doen van een totaal andere orde. Vaak als een noodzaak om de spanning van het werk een ogenblik te mogen verlaten. Vaak ook om enigermate weer tot zichzelf te komen, om daarna weer met het werk verder te mogen gaan.

Arbeid en
vrije tijd

Sommigen zien arbeid als een noodzakelijk kwaad. Wat een arm leven leidt men dan. Alleen zwoegen en slaven voor die paar weken vakantie. Alsof dat het leven zou zijn. Gemopper op het werk, of dat nu is in de kantine van het bedrijf, of in de leraarskamer. Gemopper op het loon of het salaris is funest voor het werk, voor de blijdschap in het werk. Ongemerkt gaat men mee doen. Ongemerkt heeft het zijn invloed. Ongemerkt kan men er zich niet meer van losmaken.

Iemand zei eens: "Onze wereld is een wereld zonder waarden geworden. En het levensgevoel van de mens varieert van opstandigheid tot verachting en walging." En daarom is het niet alleen een vermindering van verantwoordelijkheidsbesef dat ons parten speelt.

Opstandigheid
en verachting

Het geheel van geestelijke waarden is aangetast. Het is niet alleen een kwestie van de techniek, het probleem is minstens moreel. Eigenlijk religieus.

Vaste bindingen in huwelijk en gezin

Het ontstaan
van de vaste
bindingen

Volwassenheid. Daartoe behoort ook het komen tot vaste bindingen in huwelijk en gezin. We willen in het kort de ontwikkelingsgang die daaraan voorafgaat nagaan. Voor het navolgende hebben we onder andere gebruik gemaakt van het werk van dr. W. Aalders en dr. J.H. van den Berg, die op een waardige, schone wijze over het huwelijk geschreven hebben.

We beginnen dan bij de periode van de puber, omdat in deze periode het innerlijke leven een belangrijke rol gaat spelen. We zagen bij de puber een desintegratie, een uiteenvallen van de kinderlijke vermogens. De kinderlijke vermogens werden geplaatst in een zich ontwikkelend nieuw geheel. En dat gaf moeilijkheden. We zagen onder andere dat de integratie, de harmonieuze samenwerking van denken en gevoelen, niet zo gemakkelijk tot stand kwam. Maar zo was het niet alleen met het denken en het gevoelen. Het was ook zo met het evenwicht tussen driftleven en geestesleven. De drift, die blind begeert, staat tegenover de geest, die grenzen wil trekken. De drift die in de liefde de lichamelijke vereniging begeert, de geest die meer de geestelijke zijde van de liefde wil beleven. Het driftmatige, het lichamelijke, zouden we de seksualiteit kunnen noemen; de geestelijke zijde de erotiek. Als het goed is, zal er in de ontwikkeling naar volwassenheid, sprake zijn van een integratie van die beiden. Dit tot-een-eenheid-worden - zo het al geschieden mocht - is een heel proces. Misschien is het zo, dat bij het meisje de erotiek een sterkere rol speelt en bij de jongen de seksualiteit de boventoon voert. De spanning tussen drift en geest, geeft ook die wonderlijke tegenstellingen in het leven van de puber te zien. En deze twee kunnen elkaar zo tegenwerken, dat de puber soms een walg heeft van zichzelf. Aan de ene kant een tot aan de knieën lopen in het vuil en aan de andere zijde een hunkering naar zuiverheid.

Toch is het ook beslist niet zo, dat alleen het driftleven door de zonde verdorven is. Ook ons geestesleven, onze gedachtenwereld is

onrein en soms is zij ook de drijvende kracht die het driftleven wakker maakt. Zo houdt de puber iets onevenwichtigs, iets ongelijkmatigs. Nu eens overheerst het één, dan weer het ander. De puber is verdeeld in zichzelf. Een verdeeld mensenkind, die de eenheid nog niet kan vinden. In het bijzonder ook niet de eenheid tussen de lichamelijke en de geestelijke zijde. Tussen seksualiteit en erotiek.

In deze periode groeit nu vaak het eerste contact tussen de jongen en het meisje. We tekenden het in het hoofdstuk over de puberteit. Misschien mag dit contact leiden tot liefde. En dan zal het zo zijn, dat dit contact uiteindelijk leidt tot de vaste binding van het huwelijk. En als er nu één ding is in het leven waarvoor men het Aangezicht des Heeren moet zoeken, dan zal het toch wel hiervoor zijn. We moeten dus wel waarlijk met eerbied vervuld zijn, willen we over deze intimiteit iets durven zeggen.

Doorgaans gaat aan het huwelijk het één en ander vooraf. Inderdaad, daar is de ontmoeting van elkaar, van twee meestal jonge mensen. Maar die ontmoeting moet tot een gemeenschap leiden. Een ontmoeting van mensen die van het leven wat verwachten. Jonge mensen die nog hopen, die nog idealen hebben. Die nog bewonderen, die nog idealiseren. En die in deze zaken nog trachten de Heere te vragen. Het is doorgaans wel een vragen op zichzelf aan, maar misschien vragen ze nog.

Wat ging er aan vooraf, vóór het huwelijk. Misschien begon het wel met een flirt. Dat is dan niet zo best. Misschien ook blijft die geheel achterwege. Elke flirt is gevaarlijk. De flirt is oppervlakkig, leeft slechts van het uiterlijk spel, terwijl de ontmoeting der liefde zich geheel naar binnen keert, om dan pas van daaruit zich geheel te schenken. Men heeft de flirt wel genoemd "de jacht op iets van een persoon, zonder die persoon te raken en zonder te komen tot een werkelijk personale relatie". De flirt

En als dat waar is, dan is het toch zo, dat men bij elke flirt telkens wel iets van zichzelf geeft en iets van zichzelf verliest, maar dat het niet gegeven is om in menselijk opzicht te komen tot een verlies van de gehele persoon, wat, als het goed is, als een afschaduwing van de wezenlijke, Goddelijke Liefde, zal plaats moeten vinden. Een verlies van de hele persoon om zich in een ander te hervinden.

In verband met de flirt sprak men vroeger wel van het Don Juan type. Het type dat zo bedreven was in het veroveren van een meisje. Maar dat niet in staat was blijvende genegenheid, blijvende liefde op te brengen voor één en hetzelfde meisje. Eigenlijk een heel armelijk type. Terecht merkte iemand eens op: "Het Don Juan-type is het type dat van de ene vrouw naar de andere op de vlucht is. Het type dat het onstabiele van deze contacten het duidelijkst vertoont en dat met alle uiterlijke glamour soms van de ene flirt naar de andere walgt en terecht komt in een toenemende vereenzaming."

Schuchtere
genegenheid

Voor het huwelijk. Wat ging er aan vooraf. Men heeft elkaar ontmoet. Men voelt zich tot elkaar aangetrokken. Dan is er vaak veel schuchterheid. Soms uit de genegenheid zich op een wijze, die de ander juist lijkt te treffen. De schuchterheid kan zo groot zijn. Het zichzelf prijs durven geven is nog zo ver. Soms beschouwt men zich met verbazing in de ander. Voelt dat de ander denkt wat men zelf ook denkt, zegt wat men zelf ook zou willen zeggen. Toch is er meer nog sprake van een beschouwing van, een herkenning in de ander, dan van een wezenlijk kennen, en van een zich terugvinden in de ander. Maar men voelt zich wel heel sterk aangetrokken tot de ander. Men wordt wat afwezig voor de huisgenoten. Er komt iets nieuws over degene die bewonderen gaat. Vooral het meisje keert sterk tot zichzelf in.

Interne
sanctionering

Er ontstaat iets blijvends. Het wordt thuis meegedeeld. Vaak op een wat verlegen wijze. Soms door de jongen met een zekere bravoure, die de verlegenheid moet verbergen. Een zekere schuchterheid. Die schuchterheid is zeer gewenst in deze dingen, die toch wel een der wezenlijke zaken van de wordende mens raken. Als alles een voorspoedige voortgang mag hebben, dan zal er in meerdere of mindere mate contact ontstaan tussen de beide ouderlijke milieus. Een erkenning, een toestaan. Bij de ouders soms met een intense blijdschap, soms met zorg, soms met een grote zorg. In deze tijd is er vaak het vergelijken van beide milieus. Soms geeft dit moeilijkheden. Het andere milieu is plotseling veel beter. Het vergelijken kan leiden tot een zekere spanning. Soms wordt het andere gezin geïdealiseerd. Soms het eigen gezin. Soms is het een bewust proces, soms geschiedt het bijna onbewust. Tussen de beide ouderlijke milieus is veelal slechts sprake van een vluchtig contact, weinig diepgaand. Er is meer sprake van een aftasten. Veel hangt

er van af, of het kind nog thuis is of dat het zichzelf al een zelfstandige positie in de samenleving verworven heeft. Kerkelijke zaken, beroep, status en opleiding, kunnen een rol gaan spelen. Vaak terecht.

De verloving

Na de interne sanctionering, de aanvaarding in het gezin, treedt de externe sanctionering, de goedkeuring door de omgeving aan het licht. Het is de tijd van een toch min of meer vaste keuze van de verloofden; de periode van een verbijzondering en een verdieping van de wederzijdse betrekkingen. Het kan zijn dat de beide ouderlijke milieus vormend bijdragen aan het leven van de verloofden. Men trouwt de gehele familie. Zaken die men zich tegenwoordig niet meer zo aantrekt als men dat vroeger deed. Tegenwoordig schijnt het er vooral om te gaan of men het als verloofden met elkaar eens is. En dat is dan voldoende, meent men. Het is wel een bijzonder smalle basis voor een huwelijk.

Voor de ouders kan deze periode, en ook de voorafgaande verkeringsstijd, een moeilijke tijd zijn. Men kan met zorg vervuld zijn. Vaak terecht. Ouders zien scherp. Vaak scherper dan het kind. Dat is ook begrijpelijk. Enerzijds ziet niets zo scherp als de liefde, anderzijds wil ze verschillende zaken juist niet zien. De ouders trekken meestal aan het kortste eind bij verschillen tussen de verloofden. Vaak ook begrijpelijk. Het is toch de eerste daad van wezenlijke zelfstandigheid. Maar dit behoeft toch niet weg te nemen, dat er een zekere raadpleging van de ouders plaatsheeft. Is dat er niet meer, dan is ons kind al wel enigszins van ons vervreemd.

Er kan sprake zijn van een verkeerde keuze. Ze kan zo slordig zijn, zo lichtzinnig, zo toevallig. Soms is de keuze ook zo beperkt, zo zichzelf misleidend. Soms ook zo oppervlakkig. Daardoor blijven ook heel veel meisjes ongehuwd, die goede echtgenotes hadden kunnen zijn. Dikwijls zijn het juist de serieuzen, de niet-te-haastigen. Diegenen die er enig begrip van hebben wat het huwelijk wezenlijk is. Voor sommigen lijkt het ook, of er in het leven niets anders is dan het zo snel mogelijk getrouwd willen zijn, vooral in onze behoudende kringen. Te vaak ook is er sprake van een zeer ondoordachte keuze, ook bij onze jongeren.

De verloving

Het zich-verloven begint wat in onbruik te raken. Toch heeft de verlovingstijd een belangrijke betekenis als voorbereidingstijd. Deze voorbereidingstijd mag niet te lang duren. Als ze te lang duurt, komt vaak de onzekerheid, komt de vraag: "Horen wij wel bij elkaar." De verloving houdt de belofte in, dat men elkaar levenslang wil toebehoren. Wordt de vervulling van deze belofte steeds weer uitgesteld, dan dreigt de kracht, de vreugde en de spanning ervan verloren te gaan, omdat men zich niet geheel aan de ander kan geven. En wat wordt het dan vaak moeilijk, in lichamelijk opzicht de eerbied voor elkaar te bewaren. In het bijzonder voor de jonge man. De noodzakelijkheid en het verlangen ervan helder te zien, zijn aanstaande bruid rein te willen bewaren en haar geen last op te leggen, die ze ook wel begeert te dragen, als ze maar mocht en kon. Hier spreekt het besef dat het zonde is, zijn handen uit te strekken tot de geslachtsgemeenschap, die toch voor het huwelijk bewaard behoort te blijven. Leent het meisje zich toch hiertoe, dan wordt ze vervuld met zorg, dan gaat de spanning over haar heersen. Deze gemeenschap geeft haar geen werkelijke vervulling. Terwijl in het huwelijk, de geslachtsgemeenschap juist tot ontspanning leidt. De lichamelijke vereniging vraagt naar de omslotenheid van het eigen huis. In de liefdesontmoeting tussen man en vrouw vindt de lichamelijke vereniging plaats.

Persoonlijke
ontmoeting
en distantie

De persoonlijke ontmoeting vooronderstelt echte distantie. De zinnelijkheid wenst de totale vereniging met de ander, waarbij eigenlijk niets meer overblijft. Het kan ook zijn dat de zinnelijkheid kunstmatig wordt onderdrukt. Ze wordt dan gesublimeerd in geestelijke gesprekken of 'hogere' interessen. Daardoor ontstaat een splitsing tussen de zinnelijke behoeften - die volkomen onbevredigd blijven - en het persoon-zijn; en deze kloof leidt onvermijdelijk tot vervreemding der verloofden. Liefde leidt van de aanvankelijk zinnelijk gekleurde verliefdheid, tot een dieper, persoonlijk partnerschap, dat op evenwichtige wijze zich naar lichaam, ziel en geest voor het 'wonder des levens' ontsluit. Wanneer de jonge man zijn aanstaande vrouw werkelijk liefheeft, dan zal hij pogen de onthouding op zich te nemen, hoe zwaar het hem ook moge vallen. Toch liever dit, dan de geliefde een gemeenschap schenken, die haar geen waarachtige vervulling geeft. Die ze niet kan geven.

In de verloving leert men elkaar kennen als mens. Men ziet wel de gebreken van de ander; de minder gewenste eigenschappen van de ander, maar men ziet ze toch anders dan de medemens ze ziet. Men leert door de ander ook het eigen karakter kennen. Men ziet elkaar, men neemt elkaar waar. Iedere uiting wordt waargenomen. En toch wordt men daardoor niet verlegen. Men verbergt zich niet meer voor de ander. Men mag zich tonen zoals men werkelijk is, zonder masker. Men behoeft zich niet mooier voor te doen dan men is en toch trekt juist de liefde de mens op, toont in zeker opzicht nog het beste wat de mens bezit. De liefde ziet door het masker heen. De verliefdheid niet. De liefde is niet blind, de verliefdheid wel. Zo leert de liefde de ander kennen, zoals niemand anders hem of haar kent. Men behoeft 1 Korinthe 13 maar te lezen, van welke liefde de natuurlijke liefde een afschaduwing is. De liefde ziet anders dan de niet-liefhebbende. De liefde weet: hij of zij hoort altijd bij mij. En dat volkomen onverklaarbaar. Dat bindt de mens en dat bevrijdt hem. Men ontmoet elkaar als mensen. Er is de bereidheid tot overgave. Niemand is meer eigen dan die men liefheeft.

Liefde en
verliefdheid

De lichamelijke kennismaking

De verloofden maken ook lichamen kennis met elkaar. Maar komen ze tot geslachtsgemeenschap, dan overschrijden ze een wezenlijke grens. Dan heeft de jongen geen meisje meer, maar een vrouw. Geslachtsgemeenschap hebben betekent: zeker zijn van elkaar, elkaar trouw willen zijn, kinderen willen hebben. Verloofden maken tot op zekere hoogte lichamen kennis met elkaar. Mogen dat ook. Moeten dat ook. Maar met deze kennismaking bedoel ik geenszins de geslachtelijke gemeenschap. Toch is er enige lichamelijke kennismaking. Verloofden moeten oppassen, dat ze deze kennismaking niet steeds onvoorzichtiger, niet steeds lichamenlijker gaan bedrijven. In die lichamenlijke kennismaking moet tussen verloofden de wederzijdse eerbied blijven. De verwondering. Eigenlijk is de verloving een leren kennen van het innerlijk vermoeden en beminnen van elkaar.

Lichamenlijke
kennismaking

On-tucht. Terecht wijst dr. Aalders erop, dat alle dingen op zichzelf nog tolerabel zijn, als ze maar onderworpen blijven aan de tucht. En nu is er in ons niets liever dan het verwerpen van de

Hoogmoed
en ontucht

tucht. Daar willen wij ons nooit onder stellen, want wij zijn heer en meester. Wij bepalen. Maar onderworpen zijn aan de tucht? Eigenlijk dragen alle zonden het karakter van de ontucht. Elke zonde is: weigeren zich te stellen onder. De wortelzonde is de hoogmoed. Alle zonden dragen dus het karakter van de ontucht. Toch is het niet verwonderlijk, dat juist onzedelijkheid verbonden wordt aan ontucht. Zou dat niet komen door de ontzaglijke macht, die juist deze drift over ons heeft. Een macht die sterker is dan de mens. Een zonde waarbij de mens met gedachten, woorden vaak, en handelen betrokken is. Een zonde die de ganse persoonlijkheid in beslag neemt, als men zich aan haar overgeeft, en die tenslotte volkomen vernielt. Het is niet zo verwonderlijk, dat niet-religieuze psychologieën, vaak uitgaan van het verdringen, juist van deze drift. Waar het religieuze ontbreekt, zal de sexualiteit altijd het heersende worden in het menselijk streven. De psychologie van Freud is er het bewijs van. En als er geen liefde is, voert altijd de sexualiteit de boventoon. Daarom, de sexualiteit is de karikatuur van de religie.

Het uitgestelde
huwelijk

De verloving mag en kan aan deze eenwording niet voldoen. Te vaak wordt de verloving onnodig gerekt. Het uitgestelde huwelijk wreekt zich in het huwelijk zelf. Lang verloofden bestendigen een staat, die als tijdelijk en voorbijgaand is bedoeld. Trouwen wordt dan vooral een zaak van overleg. Men trouwt niet omdat er een huis is, maar omdat men samen het leven en het lichaam wil delen. Nogmaals, geslachtelijke gemeenschap is geen incidenteel, toeval- lig, voorbijgaand gebeuren. In de geslachtelijke gemeenschap zetten man en vrouw elkaar op een weg, die de toekomst omvat. Een geschiedenis van beider leven is begonnen.

"Als met Zijn hand"

We willen een enkele opmerking maken over het huwelijk. Verschillende psychologen hebben zich ermee beziggehouden. We verwerken in onze beschouwing enkele opmerkingen van hen.

"Het huwelijk is een gemeenschap van de meest alledaagse dingen tot de diepste hartstocht, van de grootste angst en de heftigste toorn tot het hoogste geluk." (Aalders) Alles levert men uit.

Zijn lichaam en zijn ziel. Als geheimenis, als Goddelijke beschikking in het leven. Uit Gods hand. Hoe langer hoe meer verenigd. Door kruis en lijden en nood.

Men kan het huwelijk beschouwen hoe men ook wil, maar zeker is het, dat juist het huwelijk een afschaduwing is. We zagen dat in hoofdstuk II, toen we wezen op de woorden uit de Zendbrief van de apostel Paulus aan de gemeente van Efeze. Het huwelijk, een afschaduwing van Christus en Zijn gemeente. De man het hoofd van zijn vrouw. Als afschaduwing van Christus als het Hoofd der gemeente. Efeze 5:22-33

We kunnen zeggen: de voorwaarde voor het huwelijk is de liefde, de wederzijdse liefde. Maar als we werkelijk de Schrift beschouwen, dan zal het moeten zijn: een liefde in het geloof. Wat moeten we anders met ons huwelijksformulier, dat gegrond is op Gods Woord, waar gezegd wordt: "... daarmede betuigende dat Hij nog heden ten dage aan een iegelijk zijn huisvrouw gelijk als met Zijn hand toebrengt." "Als met Zijn hand." Dát moeten en mogen we dan eerst geloven. Anders kunnen we wel zeggen wat we willen en we kunnen wel praten over afschaduwing, maar als we spreken over "als met Zijn hand", dan zal dat geloofd moeten worden. En dan is 'moeten' in dit verband een verkeerd gekozen woord. Het is een wonderlijk mogen. Een gewerkt mogen. Een geschonken mogen. Dan zal deze liefde, de liefde in het huwelijk, voortvloeien uit het geloof. In het leiden dat de Heere ons doet. En daarom is het huwelijk ook een onverbreekelijke orde. Want het is niet alleen een wederzijdse trouwbelofte, niet alleen een wederzijdse liefde, maar als het goed zou mogen zijn, waarachtig zou mogen zijn, dan is het een verbond tussen drie personen. De Heere, die als met Zijn hand de man en de vrouw die elkaar liefde en trouw bewijzen, bij elkaar bracht. Dan zal er ook sprake zijn van "Gods gewisse hulp". "Gods
gewisse hulp"

En nu klinken deze dingen alle zo zeker en ze zijn ook zeker waar, maar wie zijn wij dan. En hoe zijn wij dan ons huwelijk ingegaan. Was het zó: "En Jezus was ook genood." Dan zullen man en vrouw wel niet veel van elkaar gezien hebben. Dan zal de één de ander wel van zich vandaan gedreven hebben en gezegd hebben: "Bij mij is het niet, maar in Hem." Alleen in Hem. Dan alleen zal er ook sprake zijn van trouw. En ook die trouw is een wonder. We zagen voorheen dat de trouw de continuering is van de eerste liefde. Een voortzetting die voortvloeit uit Hem, Die de trouw Joh. 2:2
Trouw

houdt, Die de trouw bewaart. Een afschaduwing van de wezenlijke, eerste liefde. Daar is geen vervlakking. Daar is ook geen spanning om die hoogte te blijven bewaren. Daar is dat vanzelfsprekend.

Blijvend
verbonden

Maar wie staat er in de continuering van de eerste liefde. De in zonden gevallen en alles verzondigende mens? En toch blijft ook in de staat der zonde, de afschaduwing van de Goddelijke trouw bestaan: dat de mens door trouw verbonden zal zijn. Niet een móeten zijn, maar een zjñn. Degene die tot een huwelijk mag komen, is niet meer vrij. Hij is gebonden, verbonden. Blijvend verbonden. Niet meer vrij in enig opzicht. Niet meer vrij zichzelf te bedoelen. Niet meer vrij om zelf te handelen. Niet meer vrij om zijn eigen leven te leiden. Hij is verbonden. Hij is ook niet meer vrij in zijn hartstocht. Ook daar is - hoe moeilijk misschien ook voor de betreffende persoon - ook daar is de mens, die zijn levensgezellin of levensgezel heeft mogen vinden, niet meer vrij. Hij kan niet meer alleen van zichzelf uitgaan, van zijn eigen lust, maar van de gebondenheid. Er is geen enkel terrein meer waar hij óngebonden is. Dat zou spanningen kunnen geven. Spanningen, die men in de tijd van de verloving nog kan onderdrukken. Als men eenmaal getrouwd is, dan vallen de vermommingen af. Zij kunnen het ideaalbeeld volledig omver gooien. Het wordt dan duidelijk wat in de mens zit. En als men dan ook maar bij zichzelf de schuld mag zien.

Vervreemding

Maar dreigt dan niet het gevaar, dat de ander de schuld krijgt, dat men de ander gaat veroordelen, zonder eigen schuld te ervaren. Laten we toch de Heere smeken daarvoor bewaard te mogen blijven. Is het niet vaak zo, dat als men teleurgesteld is, men de ander tot object van de beschouwing maakt. Het is het begin van de vervreemding in het huwelijk. Men let op de ander. Men staat zelf nog in de hoogte en beziet de ander in zijn laagte. Men blijft trots en stram in het pantser der eigenwaarde. Zo komt men tot een gevaarlijke subject-object verhouding, tot een zakelijke, afstandelijke verhouding. De ander is geen medemens meer, maar een ding. Men zal zichzelf moeten leren kennen in zijn schuld en tekortkomingen. En dan behoeft men zijn hand maar even uit te strekken en de ander legt haar of zijn hand op de onze. Wezenlijk is het zo: alleen genade maakt een mens een ogenblik handelbaar. Liefde verenigt in het bijzonder in tijden van gezamenlijke moeite en druk. Alleen als "de schaduwen mogen vlieden" en het wezen komt in

plaats van de schaduw, dan vertoont zich een gebondenheid die het aardse overstijgt, in elk opzicht en mateloos. Maar deze genade zal nooit het schaduwachtige vernietigen. Hoogl. 2:17 en 4:6

Drie zijn er in het huwelijk. De Heere, de man, de vrouw. Ze zijn blijvend gebonden aan het gesproken woord. Hebben beleden een 'ja'. Een gehoord 'ja'. Een niet te verbergen 'ja'. Beiden hebben het uitgesproken voor het aangezicht des Heeren. De Heere heeft het gehoord. Heeft het aanschouwd. Het huwelijk is niet alleen van beneden, iets aards, het is ook van boven. Van Gods hand. Het is zoals iemand het eens uitdrukte: "Geground op het gesproken woord voor Gods aangezicht." Een woord dat niet alleen betrekking heeft op man en vrouw, maar ook op de Heere God. Het zou ons bij enig nadenken doen huiveren vanwege de ontzaglijkheid. Dat is eigenlijk het wezen van het huwelijk. Deze liefde. In wezen deze geloofsliefde. Drie in het huwelijk
Geloofsliefde

In dat huwelijk gaan lichaam en geest tesamen. En ook dat is een geheimenis, maar wat hebben wij er van gemaakt. Dat is eigenlijk het samengaan van lichaam en geest. Een mysterie. Als dat gezien zou mogen worden, dan zou het huwelijk de plaats zijn van aanbidding, maar ook van geborgenheid waar men het tegenwoordig zo vaak over heeft. Ook de plaats van liefde. Liefde en opofferingsgezindheid, bereidheid tot het opgeven van eigen mening en gevoelen, bereidheid tot opoffering van zichzelf, gaan dan samen. Dan behoeft de één niet over de ander te heersen. Dan is de één niet meer baas over de ander. Dat is daar niet mogelijk. In de liefde zit iets van sterven. Wezenlijke liefde is sterven voor de ander. Opofferingsgezindheid

Wonderlijke zaken worden in het huwelijk openbaar. Men heeft er wel op gewezen dat de mens "de aanvulling is tot één". Het lijkt er soms ook wel op. Maar dan is het toch wel een wonderlijke éénwording. Eigenlijk vraagt het om een geheel mannelijke man en een geheel vrouwelijke vrouw. Terecht schreef iemand: "Daar is een wezenlijk verschil. De man is als een rechte lijn. Hij streeft een doel na. De vrouw is dan een gebogen lijn. Zij omhult." Zij bukt zich liefdevol over wat in haar onmiddellijke nabijheid is. Zij zorgt. Haar hand troost, vernieuwt, lost op. Zij gaat niet naar de verte, zij verwijlt. Zij geeft, schept, steeds weer iets nieuws. Door haar aanraking veranderen de dingen. Worden ze veelal dragelijk. Er zit iets Aanvulling tot één

van troost in. Van intens medeleven, als het goed is. Van een niet zichzelf bedoelen, maar een gericht zijn op de ander. In de man is een behoefte wakker geroepen, welke door de schepping van de vrouw bevredigd is geworden. Hij, Adam, miste iets. De man mist iets. Hij heeft iemand nodig aan wie hij zijn rijkdom kan meedelen. In liefde kan meedelen. Iemand die hij het zeggen mag. Zij heeft de behoefte om hem uit de put te halen. Om te troosten.

De betrekkingen in het gezin

Ego-centrisch
en hetero-
centrisch

De behoefte tot aanvulling vereist geven en ontvangen. De vrouw is van nature meer ingesteld op het leven van anderen. Ze zoekt het voorwerp van haar belangstelling buiten zichzelf: haar man en haar kinderen. Zelfs in haar opschik. Een vrouw die geen aandacht meer besteedt aan haar uiterlijke verzorging, is als vrouw op weg naar haar geestelijke ondergang. Een vrouw is van nature steeds gericht op persoonlijke betrekkingen met anderen. De vrouw is hetero-centrisch, de man meer ego-centrisch, daardoor ook bedachtzamer, en met een zakelijk gerichte belangstelling. De vrouw kan zich geheel op de ander richten en zich geheel aan de ander geven. Dat is haar kracht en soms haar ongeluk. De man richt zich wel tot de anderen, ook in het sexuele, maar keert steeds terug tot zichzelf. De man geeft zich nooit geheel aan een ander, hij geeft zich doorgaans hoogstens geheel aan een ideaal, aan een idee, aan iets abstracts. De man neemt het initiatief, heeft het stimulerende en vooruitstrevende; de vrouw is veel meer behoudend en behoedend. De man ontwerpt zijn wereld als ruimte om te arbeiden, streeft doeleinden na. De vrouw staat behoedend, verzorgend en verwijlend tegenover of liever te midden van de dingen en de mensen. Dat vereist een zekere belangeloosheid.

De geboorte van ons kind

De kinder-
zegen

Ons huwelijk en ons kind. We spraken reeds over het kind, maar ook in dit verband willen we er iets van zeggen.

Het kind. Het is niet de enige zegen in het huwelijk, als ons de kinderzegen geschonken wordt, maar het is wel een zeer grote zegen. Misschien zegt men later wel: een grote zegen, die ons

geworden is tot een groot verdriet. Die mogelijkheid is er zeer zeker. Toch ons kind. Moeder mag niet zeggen: mijn kind, en vader mag niet zeggen: mijn kind. Ons kind. Als een wonder. Vader ziet zijn vrouw moeder worden en moeder haar man vader. Dan is het wel zo, dat men elkander aanziet met verwondering. En dan gaat de liefde van beiden naar dat pasgeboren kindeke. Wat is de ouderliefde groot. De zorgende ouderliefde voor deze geschonken blijdschap. Ons kind.

Daar is slechts één ding dat hier bovenuitgaat. Maar dan ook zo ver. Onbereikbaar ver. Wezenlijk ervan onderscheiden. Dit, als we zouden mogen stamelen in uiterste verwondering, in aanbidding, door een waarachtig geloof: Zijn kind. Ons kind, Zijn kind. Nu lezen we het Evangelie naar de beschrijving van Lukas. Dat wondere vers, waarin de hemel geopend wordt: "En zij baarde haar eerstgeboren Zoon en wond Hem in doeken en legde Hem neder in de kribbe." Welk een onuitsprekelijk, onbegrijpelijk mysterie. Maria heeft het mogen zeggen in aanbidding: "Uw Kind." En dan in een geloofsfluistering: "Mijn Kind." De Heere heeft het geschreven in het geslachtsregister: "Maria, Zijn moeder." Wat zal daar een Goddelijke ondersteuning geweest zijn. God Zelf Zijn Vader. Maria Zijn moeder. Luk. 2:7
Matth. 1:18

Gemeenschap en individualiteit

Wanneer aan het gemeenschappelijke van het huwelijk afbreuk wordt gedaan doordat het individuele te sterk naar voren geschoven wordt, wordt ook de duurzaamheid van het huwelijk ondergraven. Anderzijds: nooit wordt alles gemeenschappelijk. Gemeenschap veronderstelt individualiteit, persoonlijk zelfbezit. Waar de individualiteit verdwijnt komt de uniformiteit, de massa, maar geen ware gemeenschap. Ook geen respect voor ieders persoonlijkheid. Er blijven bepaalde reserves. Het innerlijk onthult zich niet zonder schroom en in hun omgang vrezen man en vrouw elkaars oordeel. De man kan zijn vrouw slechts begrijpen en invloed op haar uitoefenen, in de mate waarin hij haar respecteert. En andersom geldt dit evenzo. Verder: zonder offers is geen enkele echte gemeenschap mogelijk, zeker de gemeenschap van het huwelijk niet. Wil het goed zijn, dan wordt ieder mens in zijn leven drie keer opgevoed:

een keer door zijn ouders, een keer door zijn man of vrouw en een keer door zijn kinderen. De ouders hebben blijkbaar meer liefde voor hun kinderen dan omgekeerd. In zekere zin een gelukkige omstandigheid.

Een zoeken
naar
het geheim

Er is ook gezegd: "De man leeft buiten, leeft zijn leven in de gemeenschap, is verte. De vrouw is thuis, maakt van het huis een tehuis, een liefdevol onderkomen. Een plaats van rust en stilte na de vermoeienis van de dag; een veilige beschutting. De vrouw scheidt voor de man een-zich-thuis-voelen, schenkt hem een plaats van rust." Er is meer. Als het huwelijk goed is, is het een vragen naar de ander, een peilen van de ander, een leren kennen van de ander, een vervolgen van het kennen van de ander, een vragen naar het diepste levensgeheim van de ander. Het is, als het goed is, een geopenbaard worden daarvan en het ontstaan van de innigste levensgemeenschap. De mens hunkert er naar te kennen. Wil ook gekend worden. De man de vrouw, de vrouw de man. Een kennen. We zouden kunnen zeggen: een kennen van het laatste, van het meest verborgene. En toch ook weer, de blijvende ervaring van het steeds nieuwe. Het verrassende, van het nooitgedachte, van het wezenlijk onderscheiden zijn, waardoor steeds de verrassing mogelijk blijft. Het zoeken naar het geheim blijft. Twee zielen komen hier tot die diepte en intense ontmoeting, waar ze inderdaad elkaar leren kennen, waarin welhaast het laatste en meest verborgene in de één voor de ander opgaat.

Men heeft wel gezegd: de vrouw heeft meer een geneigdheid tot 'het binnen', de man meer tot 'het buiten'. En dat is ook zo. Maar dat binnen voor de vrouw blijft alleen mogelijk, als de man zijn belevenissen van buiten, aan haar meedeelt, waardoor zij tevens ook buiten is. En het buiten zijn van de man blijft alleen mogelijk, als hij thuis een tehuis gevonden heeft. Daardoor wordt hem het naar buiten gaan mogelijk gemaakt. Een zekerheid van het weten thuis te komen, waar hij opgevangen wordt, toegerust wordt en ontvangen wordt. Is het nu zo dat de man zijn buiten afsluit, dan verliest de vrouw haar perspectief, dan blijft ze achter.

Moederschap
en
partnerschap

Het kan ook zijn, dat bij de vrouw bij de voortduur de onbewuste wil tot het moederschap te sterk blijft domineren. Dan blijft ze daarmee in het voorpersoonlijk stadium. Dan is ze toch geen

eigenlijke levensgezellin voor de man. Dan blijft er weinig over van het echtgenote-zijn. Echte moederlijkheid is voor de kinderen een levensnoodzaak, maar voor haar geestelijke rijping is voor de vrouw het echtgenote-zijn van levensbelang. Maar het is toch ook zo, dat de man zich moeite moet geven om de bruid en geliefde in zijn vrouw steeds opnieuw aan te spreken en levend te houden. Anders wordt de vrouw te veel vastgenageld op de taak van huisvrouw en moeder. En deze taak is van groot belang, maar dan mist ze toch iets. En ook de man komt hierdoor weer tekort.

Man en vrouw. Ze hebben niets voor elkaar te verbergen. Is dat het ideaal. Daar was eens een Chinees. Hij was gehuwd met een Hollandse vrouw. Het was een uitstekend huwelijk. Toch was er iets. Vaak ging de man naar zijn bureau in zijn studeerkamer. En altijd sloot hij daarna zijn bureau af. Dat begon spanning te geven bij zijn vrouw. Tenslotte kon ze het niet langer verdragen. Ze vroeg hem wat hij toch in dat bureau voor haar verborg. Hij wendde zich eerst wat schuchter af. Toen zei hij: "Kom vanavond, dan zal ik het je laten zien." Ze stonden die avond samen bij het bureau. De man draaide de sleutel om. Toen was het eigenlijk al niet meer noodzakelijk dat hij zou laten zien wat hij in dat bureau verborg. Hij trok de laden open. Niets was er te zien. Totaal niets. Toen zei hij tot zijn vrouw: "Daar zitten mijn herinneringen. Mijn herinneringen uit China." Iets van een eigen geheim blijft er. Moet er blijven. Want het geheim voedt en het voedt steeds weer. Het eigen geheim moet met de mantel der eerbied worden omhuld. En zoals de vrouw slechts door de man gekend kan worden, wanneer hij haar in diepe liefde nadert, zo kent hij zichzelf ook pas in haar liefde.

Een wederzijdse afhankelijkheid. En bij die afhankelijkheid hoort ook de geslachtsgemeenschap, de lichamelijke vereniging. Die, we zagen het reeds, nooit los te maken is van de liefde. Het is niet een wilde hartstocht, het is de rustige nadering. Het bij elkaar nader komen in liefde. Hartstocht is een gevaar voor het huwelijk en ook voor de menselijke persoonlijkheid. Ze is in haar ontbindende werking ook een bedreiging voor de samenleving. Ze komt in de nabijheid van geweld. Ze is grenzeloos, wetteloos, redeloos. De hartstocht zoekt niet het welzijn van de ander. Ze zoekt zichzelf. Iets van zichzelf. Ze kan alleen nemen. Ze weet niet te geven. Ze

Wederzijdse
afhankelijkheid

vraagt in geen enkel opzicht naar het eigen leven van de ander. De ander is er dan alleen om gebruikt te worden. Hij of zij kan vertrekken als de hartstocht bevredigd is, of moet worden opgehaald als de consument er weer trek in heeft. Ze laat altijd na een spoor van leed, bitterheid, wrok en haat.

Er is geen sexueel relativisme. Niets is hier vrij of betrekkelijk. Schaamte is de oorspronkelijke kleding van de vrouw en - evenals de stoffelijke kleding - omhulling en ontsluiting. De vrouw heeft meer te bewaken dan de man. De man is in staat zijn leven lang zijn bezit naar zich toe te halen en desondanks tot het einde arm te blijven.

De alleenstaande, de ongehuwde

Niet gehuwd

De niet gehuwde vrouw. Vaak wordt ze met een zekere meewarigheid bekeken. En ook komt het voor dat de gehuwde vrouw een wat neerbuigende houding aanneemt tegenover de ongehuwde vrouw. Soms bewust, soms onbewust.

Luk. 10:38-42

Luk. 10:42

Joh. 11:5

Joh. 11:36

1 Kor. 13

Is daar reden toe. Misschien op het eerste gezicht soms wel. Hoewel, ook een huwelijk kan én voor de man én voor de vrouw een groot kruis met zich meebrengen. Maar ook als we dit buiten beschouwing laten: is er dan reden voor. We lezen het Woord des Heeren. Geeft de Heilige Schrift niet veel voorbeelden, juist van ongehuwde vrouwen, die wezenlijk getrouwd waren in den Heere. We willen alleen maar noemen Maria en Martha. Maria die mocht zitten aan de voeten van de Heere Jezus. Van wie de Heere Zelf getuigt, dat ze het goede deel gekozen had. Kon Maria ooit meer voldoen aan het wezenlijke mens-zijn dan toen. Kon ze ooit gelukkiger zijn, dan juist toen dát tot haar gesproken werd door de Heiland Zelf. En Martha van wie gezegd wordt dat de Heiland haar liefhad. En wat de ongetrouwde man betreft, we lezen van Lazarus, van wie de Joden getuigden: "Zie, hoe lief Hij (Jezus) hem had." En de ongetrouwde Paulus mocht het hoofdstuk der Liefde schrijven. Van welke Liefde alle menselijke liefde toch hoogstens een afschaduwing is. Men kan zich indenken dat iemand zou uitroepen: "Indien ik die Liefde mocht ervaren die Maria geschonken en Paulus gegeven werd, nooit zou ik iets anders begeren." Dan kan het zijn, dat men verslonden wordt in die Liefde en dat er verder geen wensen meer zijn. Dan is er geen tekort. Dan mag het leven

aan zijn doel beantwoorden. En geldt anders niet voor beide, voor de gehuwde en de ongehuwde: toch een mislukt leven, volkomen mislukt, in alles mislukt.

Als men niet tot een huwelijk mag komen, zal het gemis van de liefde in afgeschaduwde zin, in dit korte leven een bron kunnen zijn van veel verdriet. Vooral als men niet begeerd is, nooit begeerd is geworden. Het behoort toch tot het wezen van de vrouw, begeerd te worden. De Heilige Schrift zegt het ook: "Tot uw man zal uw begeerte zijn." En de woorden: "Ik heb geen mens", blijven een verschrikkelijke vereenzaming uitdrukken. Maar misschien was de ongehuwde wél begeerd. Misschien wel zeer begeerd. En toch mocht het niet komen tot een huwelijk. Misschien wel niet om des Heeren wil. Dat is zeer wel mogelijk.

Gen. 3:16

Vereenzaming

Misschien zegt men: "Vroeger was het kruis dat de ongehuwde te dragen kreeg zwaarder. Toen waren er vrijwel geen mogelijkheden voor de ongetrouwde vrouw. Maar tegenwoordig, met al die vrouwelijke beroepen en met de veel grotere plaats voor de vrouw in de maatschappij, heeft ze veel meer mogelijkheden, om, zoals men dat dan noemt, iets van haar leven te maken." Tot op zekere hoogte is dat misschien zo, maar het stilt de vraag van het hart niet. "Iets van het leven maken." Laten we eerst bedenken, dat het huwelijk een ontzaglijke zaak is, als het niet is: "... in den Heere." En laten we ook bedenken dat ook het ongetrouwd-zijn een ontzaglijke zaak is als het niet is "in den Heere". Laten we bedenken dat het leven alleen zin heeft, als het is: "... uit Hem, en door Hem, en tot Hem." En dat het anders één grote ontzetting is, gehuwd of ongehuwd.

1 Kor. 7:39

"Uit Hem,
door Hem en
tot Hem"

Rom. 11:36

Is het huwelijk dan geen zegen. Ik zou de laatste willen zijn, dit te ontkennen. We wezen er eerder op. Een samen mogen dragen van de moeilijkheden, een samen mogen dragen van de vreugde. Méér: een samen mogen zijn. Mocht het toch eens zijn: een samen wandelen in de wegen des Allerhoogsten. Het is een groot wonder, iemand te mogen ontvangen met wie men het leven mag delen, in lief en in leed. Een nooit voldoende te waarderen voorrecht.

Een zegen

Het komt niet zo heel vaak voor dat de ongehuwde staat uit zichzelf gekozen wordt. Misschien kwam het door het treurige voorbeeld, dat men van huis mee kreeg. En toch, ondanks alle

begrijpelijke argumenten die men daardoor tegen het huwelijk kan aanvoeren, toch is het niet zo, dat men zich daardoor weerhouden laat. Eigenlijk is het huwelijk een heel wonderlijke geschiedenis. Vader en moeder worden verlaten. Twee mensen die op het innigste hielden van hun kind. Misschien had men het juist zo goed met elkaar. En toch: een vreemde wordt verkozen. En dat gebeurt niet omdat men het leven thuis moe is - ook dat kan gebeuren -, maar omdat de Schepper het in het hart des mensen gelegd heeft. Daarom staat er ook in de Heilige Schrift: "Daarom zal een mens vader en moeder verlaten en zal zijn vrouw aanhangen, en die twee zullen tot één vlees zijn." Een grote verborgenheid. Alleen te verstaan, "zien-de op Christus en op de gemeente". Als afschaduwing daarvan.

"Vader en
moeder
verlaten"
Matth. 19:5

Matth. 19:5

Efeze 5:32

Ongehuwd blijven. Wijngaarden schrijft erover. Het is toch een verstoken zijn van de meest persoonlijke mogelijkheid van contact. Ook van het moederschap. En dat moet toch voor de ongehuwde vrouw een groot verdriet zijn. Een gevoel van nutteloosheid. Dat is ook het geval voor de kinderloze gehuwde vrouw. Maar dan is men toch nog samen. Dan vormt men toch nog samen een gezin. En nu is het wel zo, dat men het huwelijk niet moet idealiseren, maar toch blijft in het ongehuwd-zijn iets van een niet gewilde onvervuldheid. Van een zich willen geven, maar geen antwoord ontvangen. Nu is het wel zo, dat dit ook het geval kan zijn in het getrouwd-zijn. Maar het kan toch ook zo zijn, dat het een geheel zich geven is en dat men ook het antwoord van de ander geheel mag ontvangen. Iedereen heeft toch behoefte aan gemeenschap. Een vrouw waarschijnlijk in het bijzonder. Eenzaamheid is ondraaglijk. Nu is er voor de ongetrouwde vrouw wel een bepaald contact mogelijk, maar dat contact in het werk is van zakelijke aard. En is het dát wat een vrouw begeert. Heeft niet de mens een levensgezel of levensgezellin nodig om zich optimaal te ontwikkelen. De Heere schiep ze toch: man en vrouw. De vrouw tot een hulp van de man. Hij schiep ze beiden tot vreugde in elkander. "Man en vrouw schiep Hij hen." Zo geschapen, dat ze elkander nodig hadden in lichamelijk opzicht, in geestelijk opzicht. Adam ervoer het als een gemis alleen te zijn. En al kan het soms zo zijn dat het bezit een groter verdriet is dan het gemis, dat neemt niet weg dat er een gemis is en er een gemis blijft. Dat laat zich niet verdoezelen, niet verdringen. Ontwikkelt in het huwelijk de één zich niet aan de ander als het juist is? Drijft de één de ander niet tot God, als het huwelijk een wezenlijk huwelijk

"Man en
vrouw schiep
Hij hen"
Gen. 1:27

mag zijn. En ook in menselijk opzicht: is het huwelijk niet de aanvulling van elkaar. De noodzakelijke aanvulling. En is het nu niet vaak zo, dat de ontmoeting met de ongetrouwde vrouw in de zakelijke sfeer blijft, en dat ook moet blijven voor een getrouwd man. Het mag bijna nooit verder gaan. Daardoor is het geen wezenlijk volledig, persoonlijk contact, maar een functioneel contact. En ook dat geeft moeilijkheden. Dat contact kan in het functionele niet zakelijk zijn. De vrouw mag dan immers ook weer niet mannelijk wezen. Maar ze mag ook niet wezenlijk vrouwelijk zijn. Het contact wordt zo gemakkelijk pikant of gevaarlijk. Eigenlijk moet ze min of meer neutraal zijn. En juist dat is zo moeilijk.

Persoonlijk
contact en
functioneel
contact

Zo kan het gebeuren dat de ongehuwde vrouw, zoals iemand eens opmerkte, zich begeeft op "de zijpaden der liefde". Doorgaans daartoe wel uitgenodigd door de man. Iemand heeft eens gezegd: "Bij de man is de liefde iets afzonderlijks, bij de vrouw is de liefde haar gehele bestaan." Voor de ongehuwde vrouw dreigt dit gevaar zeker. Misschien kan ze zich moeilijk verwerklijken in haar alleen-zijn. Misschien is het gevoel van eenzaamheid erg groot. Misschien wordt ze gewaar dat er in het huwelijk van degene die op haar aantrekt en haar aantrekt, een verkoeling, een verlaten van de eerste liefde is. Daar komt nog een gevaar bij. De ongehuwde vrouw blijft doorgaans langer fris, aantrekkelijk. En dan kan het zijn dat de man haar deelgenoot maakt van zijn moeilijkheden. Of doet alsof hij haar deelgenoot maakt. En dan ontstaat er wat men dan noemt een romantische liefde. Roekelozer en daardoor grootser lijkend.

Zo kan de vrouw overgehaalde, mededingster, verleidster worden. Soms vervuld met een zeker medelijden. Ze wil zich geven. Maar de mogelijkheid tot een werkelijk zich geven, tot een zich geheel geven, bestaat niet. Ze kan zich niet geven zonder terughoudendheid. En de man gebruikt. Hij neemt. Hij kan zich ook niet geheel geven. Hij kan dat niet want hij heeft een vrouw. Hij heeft kinderen. De man die zo handelt is altijd een zeer onbetrouwbare echtgenoot. Er zijn ook maar weinig zonden, die een grotere duisternis over de ziel brengen dan deze. Een wezenlijk contact in menselijk opzicht met de ongehuwde vrouw is daarom moeilijk voor een man. Voor de man en voor de vrouw. Het gebeurt zo gemakkelijk dat men grenzen overschrijdt. Ook van de zijde der vrouw. Ze heeft behoefte aan contact. Ook aan contact met een man. Ze heeft

dat nodig voor de vorming van haar persoonlijkheid. Om haar mens-zijn te ontplooien. Het onvervuld-zijn doet haar soms jagen naar vervulling, geeft haar de honger van de eenzamen. Het is zo moeilijk: contact zonder bijbedoelingen. Laat ieder dat eens bij zichzelf nagaan. Wat zou het onze wandel voorzichtig maken.

Echtscheiding

Matth. 19:6

Voor Gods
Aangezicht

"Hetgeen dan God samengevoegd heeft, scheidde de mens niet." Echtscheiding, wat moet daar een gebed aan vooraf gegaan zijn. Dat kan toch niet anders. Voor Gods Aangezicht heeft men elkaar het ja-woord gegeven. Dus voor het oog van God. Erkennend dat de Heere als met Zijn hand ons tesamen gebracht heeft. En als we dan nog bedenken dat het huwelijk een afschaduwing is van de verhouding tussen Christus en de gemeente. En als we daarbij ook nog letten op de wonderlijke wijze waarop eens de liefde in onze harten gelegd is als een mysterie. Een mysterie zo groot, dat men vader en moeder - de twee mensen die het meest van ons gehouden hebben - verlaat, en van harte de geliefde volgt. En als we dan verder nog lezen dat "die twee tot één vlees zullen zijn" en het wonder der vereniging leren kennen, als we dit alles bedenken, dan is het te begrijpen dat men over echtscheiding met waarheid kan spreken als over moord. En tevens als over zelfmoord. Is echtscheiding dan nog mogelijk.

Nu hebben wij tegenwoordig alles wel ontdaan van iedere luster. We hebben alles verstandelijk beredeneerd, alles verklaarbaar gemaakt. We kunnen ook alles verklaren en alles begrijpen. Omdat we alles van het geheim beroofd hebben, waardoor het waarlijk verstaan ons ontnomen is. In het bijzonder geldt dit ook van het huwelijk. We hebben het ontdaan van het Goddelijke mysterie en het gemaakt tot een zaak van twee mensen die van elkaar houden. En ook dit houden van, dit liefhebben, hebben we ontdaan van het mysterie. Van de afschaduwing der Goddelijke liefde. Dan wordt echtscheiding begrijpelijk, want het huwelijk is ontdaan van het mysterie, ontdaan van het Goddelijk geheim. Dan wordt het huwelijk gemakkelijk ontbonden. Dan is het niet meer dan een overeenkomst tussen twee mensen. Een overeenkomst die ontbonden wordt, als de partijen het niet meer met elkaar kunnen vinden.

Ontbinding van het huwelijk. Hoe is dat mogelijk. We kunnen veel redenen aanvoeren misschien. Maar is het mogelijk. We voeren redenen aan. Maar zijn ze houdbaar. Het huwelijk is toch niet alleen onze zaak. Kan men daarom de Heere vragen om ontbinding. Het is een geheel andere zaak als de Heere Zelf het ontbindt. Maar mogen wij als mensen dat doen. Grijpen we dan niet ver uit boven onze bevoegdheid.

Maar de kinderen dan. Zou het niet zo moeten zijn, alleen daarom, dat men van elkaar móet blijven houden. De kinderen die het de Heere belijft heeft ons te geven. En, is alles gedaan wat er aan gedaan kon worden. Hebben we onszelf beschouwd, als voor het Aangezicht Gods. En onze man of vrouw. En degenen die mede bij ons huwelijk betrokken waren. En bovenal: de Heere. Waar ligt dan de oorsprong van de ontbinding. Ligt het niet in de ontzetting van ons hart. Sloten we ons huwelijk alleen op basis van menselijke genegenheid. Op hoop van zegen, zoals men dat noemt. Een ongegronde hoop van zegen. Wat gaan we toch lichtzinnig een huwelijk aan. Het is geen zaak van mensen alleen. Geen zaak van twee mensen alleen. Maar een zaak van drie Personen. Van de HEERE, de man en de vrouw. Wij mogen er niet mee handelen naar dat het ons goeddunkt. Het is een Goddelijke scheppingsorde. Een Goddelijk geheim.

Vaste bindingen. Alles wordt oud. Alles. Tenminste als de liefde er uit verdwijnt. Maar als de Liefde in ons leven geschonken wordt, een geschonken onbegrijpelijke Liefde, dan toch, misschien op het onverwachtst, dan toch wordt het weer in ons leven: "Zie, Ik maak alle dingen nieuw." Openb. 21:5

De overgang van volwassenheid naar ouderdom

Soms is er aan het einde van de volwassenheid een terugblik. Een terugblik
Een zekere beschouwing over wat het leven was, over wat ons leven was. Een terugblik naar wat geweest is en soms een vooruitzicht op hetgeen onafwendbaar komt. Een terugzien op ons eigen leven, op ons huwelijk, op onze kinderen, op de medemens, op ons werk.

Soms geven we zo'n terugblik geen ogenblik kans om bij ons op te komen. We proberen deze zo snel mogelijk te verdringen. En laten we nu niet direct zeggen: maar dat doe ik niet. We doen het wel. En het is begrijpelijk. In elke terugblik dreigt voor ons het gevaar, dat ze ons confronteert met wezenlijke waarden. En dat kan ik niet aan. Dat kan ik niet dragen. Ze confronteert ons met de eeuwigheid. Met de Rechterstoel van Christus. Niets blijft er dan van ons leven over. We durven dat onszelf niet te realiseren. Daarom kunnen we alleen nog maar over de buitenkant van ons leven spreken.

Het kan ook zijn, dat we voldaan zijn over onszelf. We zullen dat wel niet direct zo hardop zeggen, maar het leeft toch wel in ons. We leiden een geslaagd leven. Maatschappelijk en ook in religieus opzicht. We reizen getroost, we weten waarheen en het komt niet in ons op, dat we dan juist wel eens op een totaal verkeerde weg zouden kunnen gaan.

Het terugzien op de afgelegde levensweg is vaak met droefheid gemengd. En dat niet in de eerste plaats omdat we in ons leven vaak gefaald hebben. En het gaat dan ook niet om die zaken die een ieder ervaart bij het ouder worden zoals: het afnemen van de werkracht, het verminderen van de werklust, de constatering dat onze vooruitzichten in dit leven voorbij zijn, de vaststelling dat het leven een permanente herhaling wordt van wat we deden, met alleen een geringere intensiteit en een verminderd tempo. En het is ook niet zo dat deze droefheid ontstaat doordat in ons huwelijk misschien de gewoontevorming de overhand heeft gekregen. Doordat de glans van het nieuwe wat verdwenen is. Doordat onze kinderen hun eigen weg hebben gevonden of eigen wegen zijn gegaan en dat dat meestal wel wegen zijn waar bij ons naast blijdschap ook droefenis een rol speelt.

Die droefenis wordt ook niet direct veroorzaakt doordat onze vrienden verdwijnen en er kennissen voor in de plaats komen en dat er mede daardoor een concentratie op het 'eigen ik' plaatsvindt. Het is de droefheid omdat ons ganse leven gefaald heeft. Volkomen. Droefheid, omdat ons leven één grote mislukking was. Dat ons leven nooit aan het doel des levens beantwoord heeft: de verheerlijking van God. Dat we nooit waarlijk schepsel geworden zijn. Dat

we nooit ons leven konden verliezen en dat we nooit gevonden werden in Hem, Die het Leven is. Daarom.

Wat was de wezenlijke waarde van ons leven, van ons doen en laten. Van alles wat ik deed. Waarop was het gericht. Zou het niet zo zijn, dat er maar één woord overblijft, en dat woord is - hoe we het ook mogen camoufleren - : 'IK'. Niets meer. Ik werkte voor mij. Ik dacht voor mij. Ik gewon voor mij. Ik bad voor mij. Ik las voor mij. Ik zuchtte voor mij. Ik, Ik, Ik.

De waarde
van ons leven

Misschien wordt dat 'Ik' aangevuld met 'mijn vrouw', 'mijn man', die wij mochten ontvangen, met 'onze kinderen', die ons geschonken werden. Maar in de diepste zaak blijft het ook dan nog 'Ik'. Ik werkte voor mij en de mijnen, ik dacht aan mijzelf en de mijnen. En misschien in het beste geval: ik bad voor mijzelf en de mijnen. Was niet alles 'Ik' en nog eens 'Ik'. En als het leven 'Ik' was, dan is sterven, de eeuwige wegstoting. Was het mijn leven. Bleef het mijn leven. Ondanks alles. Dan bleef het het leven van een gevallen schepsel. Dan was het mijn leven.

En verder. Verder, ja wat verder. Ik bad, ik vroeg. Ik tobde en ik zorgde. Mijn leven. Nooit overgenomen. Altijd in mijzelf gebleven. Wel indrukken gehad, dat wel. Toch in mijzelf gebleven. Nooit overgegaan in een ander. Met lichaam en ziel. Nooit overgenomen. Nooit zo vuil geweest als de duivel en zo rein als Christus. Nooit. Dan spreekt de Heilige Schrift van een eerlijk loon. "De bezoldiging der zonde is de dood." Het loon der zonde, de dood.

"De
bezoldiging
der zonde"
Rom. 6:23

Ja, maar de genadegift Gods. Een gift uit genade. Dus volkomen buiten mijzelf geschonken en in mijzelf ontvangen. Uit genade ontvangen. Dan telt dus niets van mij. Nee, niets. Dan heb ik niets. Niets dat kan verdienen. Anders kan het geen genade zijn. Maar als ik dan iets had, dan moet ik daaraan gestorven zijn, anders kan het geen genade zijn. Dan moet ik aan alles van mijzelf sterven. Dat is ontzettend. Dat zou zo zijn, als genade niet alles vervulde. Jan van Nassau, de broeder van Willem van Oranje, had een lijfspreuk. Deze luidde als volgt: "Wie sterft eer hij sterft, sterft niet als hij sterft." Een Bijbelse lijfspreuk. "Wie zijn leven verliezen zal om Mijnentwil, die zal het behouden." Mijn leven verliezen.

De genadegift

Luk. 9:24

Ons leven. De Heilige Schrift zegt ons in de negentigste psalm: "In den morgenstond bloeit het en het verandert; des avonds wordt

Ps. 90:6

Ps. 90:9, 10 het afgesneden, en het verdort." En staat er niet in diezelfde psalm: "Wij brengen onze jaren door als een gedachte. Aangaande de dagen onzer jaren, daarin zijn zeventig jaar; of zo wij zeer sterk zijn, tachtig jaar; en het uitnemendste van die is moeite en verdriet; want het wordt snellijk afgesneden, en wij vliegen daarheen." En dan is het voor ons eeuwigheid. En als dan niet voor ons uit genade mag gelden: "Gods toerne voor eeuwig door Gods bloed geblust", dan is die eeuwigheid voor ons een eeuwige ontzetting.

Droefenis
en vreugde

Maar we hebben toch onze vreugde. Zeker. Maar zelfs in het lachen is droefheid. En is het ook niet vaak zo, dat in onze vreugde, smart is. Natuurlijk kunnen we blij zijn als onze kinderen, al is het dan maar uiterlijk, blijven wandelen in de wegen des Heeren. Maar is juist in deze vreugde niet een zeer diepe smart. De mens is een schepsel. Wezenlijke vreugde kan slechts daar alleen zijn - en we zeggen het met diep ontzag vanwege het onuitsprekelijke Goddelijke genadewonder - waar de mens weer wezenlijk schepsel mag worden en mag leren kennen: "Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God door onzen Heere Jezus Christus." "Deze vreugde doet al het opgaan in de aardse vreugde vergaan, maar sterkt ook in de grootste droefenis en misschien juist dan wel het meest", zegt één onzer oude theologen. En boven allen en alles, het Woord des Heeren spreekt ervan: "Alhoewel de vijgeboom niet bloeien zal en geen vrucht aan de wijnstok zijn zal, dat het werk des olijfbooms liegen zal en de velden geen spijze voortbrengen; dat men de kudde uit de kooi afscheuren zal, en dat er geen rund in de stallingen wezen zal, zo zal ik nochtans in den HEERE van vreugde opspringen, ik zal mij verheugen in de God mijns heils."

Rom. 5:1

Hab. 3:17, 18

Nu kan men zeggen: "Ja, zo is het." We zeggen het zo gemakkelijk maar het Wonder zal zijn, als deze zaken bij ons en in ons waar gemaakt mogen worden. Dan is ons leven niet meer ons leven. En anders blijft het altijd ons leven. Ons tobben, ons bidden. En nooit wordt het dan een overgenomen leven, een verliezen van eigen leven om Zijnentwil.

We kunnen zo gemakkelijk spreken over genade. Maar genade is wel het woord, dat het meest vreemd is aan ons mens-zijn. Het is datgene, dat het verst van de mens verwijderd is. Het is datgene, dat het minst bij hem past. Genade is het woord en de zaak waarte-

gen de mens het meest vijandig is, want genade zegt, mijn zonde, mijn sterven, mijn dood. Mijn zijn. Mijn volkomen tegengesteld zijn aan de Heere. Als er iets is, waartegen ik me verzetten zal uit al mijn kracht, dan is het dat. Als er in de hele oceaan nog een splinter hout drijft, dan zal ik me aan die ene splinter vastklampen om behouden te blijven. Als mijn handen afgeslagen worden om aan de reddingsboot vast te grijpen, dan zal ik me met mijn tanden vasthouden. Als er iets is waartegen ik me verzetten zal, dan is het tegen de Weg, waarin de Heere Zijn zaligheid schenkt. Als er iets is waar men voor ingewonnen moet worden, dan is het daarvoor. En aan de andere zijde zal daar zijn "een zeer gewillig volk op de dag Zijner heirkraft". Zulk een afscheid van de zonde. Zo'n lieflijk ingewonnen worden voor die Weg. Zo'n blijdschap om te wandelen op het pad Zijner geboden. En ondanks alles, ondanks alles, is dit de blijdschap, die er is in de Weg des Heeren, Gods deugden verheerlijkt en vijanden met God verzoend, niet door zichzelf, maar door het Bloed des Kruises. "Er blijft dan een rust over voor het volk Gods."

"Gij hebt overmocht"

Ps. 110:3

Vergelijk Ps. 119:35

Hebr. 4:9

Als dit gebeuren mag - het is altijd een mógen gebeuren - dan heeft er een Goddelijke daad plaatsgehad. Een Goddelijke rechts-handeling. Een rechtsafhandeling. Een ontzaglijk Godswonder. Dan moet er voor ons een Ander de dood zijn ingegaan. In onze plaats. De dood ingegaan zijn voor mij. De vloek gedragen voor mij. De toorn Gods uitgeblust hebben voor mij. Een mysterie. God voor mij. Vrijwillig voor mij. Met uiterste liefde.

"Welzalig is de mens, wien 't mag gebeuren,

Ps. 32:1 ber.

Dat God naar recht hem niet wil schuldig keuren."

"Waar is dan de roem? Uitgesloten." De blijdschap van Gods Kerk. Amen, hallelujah. U alleen de eer. U, Drieënige God. U, Drieënige God. U, o God de Vader; U, o God de Zoon; U, o God de Heilige Geest. U alleen alle roem, aanbidding en dankzegging.

"Waar is dan de roem?"
Rom. 3:27

Als deze zaken niet gekend worden, niet geschonken zijn, dan is alles één grote ontzettende ontzetting tot in alle eeuwigheid. Een ontzettende ontzetting, als men, zoals men dat noemt, zijn plaats in de wereld gevonden heeft. Als we ons hoogtepunt bereikt hebben in onze ontwikkeling en ook in ons werk. Als we geslaagd zijn in onze huwelijkskeuze en als in ons gezin alles goed mag gaan.

Na de volwassenheid, voor de intrede van de ouderdom, komen deze zaken dikwijls in verhevigde mate op ons af. "Wat is de zin van ons leven." We zullen deze vraag wel van ons afschuiven. Steeds weer. Maar juist dan kan het zijn, dat die vraag steeds sterker zich aan ons opdringt. De eeuwigheid laat zich niet verdringen, de dood laat zich niet verdrijven. God heeft de mens de eeuw in het hart gelegd.

Vergelijk
Pred. 3:11

Het kan zijn dat deze vragen al veel eerder in ons leven spelen. Men mag dit niet afdoen met neurotische remmingen of iets dergelijks. Het kan zijn, dat er een klopping geweest is aan het hart, waardoor deze dingen al vroeg tot iemand gingen spreken. Het kan zijn daarna, dat de beslommeringen des levens deze zaken naar de achtergrond doen verdwijnen, soms voorgoed het zwijgen opleggen. Of dat ze soms toch weer naar voren komen en ook weer verdreven worden, waardoor ze steeds zwakker worden. Toch zal er een zekere nawerking blijven bestaan. Men kan deze kloppingen tot zwijgen brengen, door te zeggen of door een ander te laten zeggen dat het zaken zijn zonder wezenlijke waarde. Maar het kan ook zijn, zoals in de Heilige Schrift gezegd wordt, dat de Heere klopt en men er geen acht op geeft. En het is zeker, dat, als de Heere begint te werken in het hart eens mensen, dat niets Hem kan keren. Toch zal het aan de andere zijde ook zo zijn: "En gijlieden hebt niet geweld."

Matth. 23:37

Levensrijpheid

Volwassenheid, levensrijpheid. Zou deze levensrijpheid niet zijn: een stil mogen volgen van de Weg, Die ons voorgesteld is, "ziende op den oversten Leidsman en Voleinder des geloofs, Jezus, Dewelke voor de vreugde, die Hem voorgesteld was, het kruis heeft verdragen en schande veracht". Dan is alle zelfgenoegzaamheid weg. Dan is de hoogte geslecht. Dan mocht men zichzelf verliezen. Dan behoefde men geen enkele stand meer op te houden. Dan mocht het worden: "Heere, wat wilt Gij, dat ik doen zal?" Daar is mijn wil verslonden in de wil des Heeren. Daar kan men terugzien en daar kan men om zich heen zien, daar kan men vooruitzien. Dan hoeft men niet te zeggen als men oud is: "Ik heb mijn beste jaren gehad", maar dan mag men zeggen: "De beste tijd komt nog." Die komt nog als één en al Wonder. Dan is de hemel gescheurd geworden. Dan heeft de aarde gebeefd. Daar zijn de grenzen van de menselijke normaliteit verdwenen. Daar is plaats gemaakt voor het Wonder des Allerhoogsten. Daar mag de mens weer schepsel worden, mens worden. Daar is geschied - en met welk een eerbied

Hebr. 12:2

Hand. 9:6

mag het gezegd worden - dat Gods Zoon mens werd. Dat Gods Zoon leed en stierf. Dat Gods Zoon opstond uit de doden. Dat Gods zoon zit ter rechterhand Gods. Daar zijn de deugden Gods opgeluisterd door Hem, In Wien de Vader een welbehagen heeft en daar leert Zijn Kerk, Zijn door Hem vrijgekochte Kerk: "Vrede met God, door onze Heere Jezus Christus."

"De lofzang klimt uit Sions zalen
tot U, met stil ontzag."

Ps. 65:1 ber.

Inhoudsoverzicht

De vaste binding in beroep	- een Goddelijke opdracht- een zegen des Heeren- arbeidsethos en vrijetijdsethos
Vaste binding
in huwelijk en gezin	- blijvende genegenheid- schuchterheid- interne sanctionering
De verloving	- externe sanctionering- persoonlijke ontmoeting
en distantie
"Als met Zijn hand"	- het huwelijk een afschaduwing- trouw- vervreemding- geloofsliefde- opofferingsgezindheid
De betrekkingen in het gezin	- ego-centrisch en hetero-centrisch- gemeenschap en individualiteit- moederschap en partnerschap
De alleenstaande,
de ongehuwde	- het goede deel gekozen- "Zie, hoe lief Hij Hem had"- vereenzaming- persoonlijk contact- functioneel contact
Echtscheiding	- voor Gods aangezicht
De overgang van vol-
wassenheid naar ouderdom	- "de bezoldiging der zonde"- de genadegift- vrede met een Drieëinig God